

Křížové kameny s datací od roku 1800 do roku 1900

Křížové kameny s datací od roku 1800 do roku 1900 jsou již ve většině případů profesionálně opracované desky, které jsou oproti předchozím kategoriím doplněné o různé řemeslné prvky (temeno tvořené odstupněným segmentem, věnec z listí, tvarování lemu, apod...). Ve výzdobě se už neobjevují symboly zbraní a dalších předmětů. Tyto památky jsou ve větší míře opatřeny přesnou datací nešťastné události a textem obsahujícím jméno poškozené osoby. Další okolnosti vztahující se ke kamenům lze tedy dohledat i v zápisech matrik příslušných obcí.

- **Batelov**

- Stojí v chatové osadě na kopci Vršek jižně od obce, před chatou e. č. 019.
- Jednostranná deska završená odstupněným obloukem. Na přední straně je uprostřed plochy reliéf úzkého jetelového kříže. Pod křížem jsou tři řádky textu: „NA PAMÁTKU ZEMŘELÉ / VĚRNÉ MANŽELCE A MATCE / 18 25/IV 94“.
- 71 x 42 x 10 cm
- Aš 2329, Jaroš 1
- Podle místní pověsti zde blesk zabil ženu.
- Historik Zdeněk Jaroš uvádí, že se jednalo o paní Marii Herzovou, manželku batelovského obchodníka.

- Dudín

- Stojí v pravém břehu staré polní cesty do Zbilid, u sloupu elektrického vedení č. 13.
- Jednostranná deska završená odstupněným obloukem. V horní části oblouku je v orámovaném poli rytý letopočet 1865, kde spodní část číslice jedna tvoří šipku. Na přední části desky jsou po stranách reliéfně sloupky. V horní části sníženého pole je reliéfní obrys latinského kříže na trojúhelníkové základně. Pod ním je reliéfně vyvýšený štítek se čtvercovými rohy s rytým čtyřřádkovým nápisem: „ZDE JAN SVOBO / DA ZE ZBILID DO / KONAL SVUJ ŽI / WOT W S 24“. Plocha okolo kříže je pokryta málo zřetelnými rytinami písmen a číslic.
- 90 x 52 x 14 cm
- Podle místních zde byl při obdělávání pole zabit zemědělec splašeným potahem.
- Aš 1450, Schwab 54, Jaroš 18
- V matrice zeměřelých č. 6267 obce Dudín je na straně 17 zápis, že dne 6. prosince 1865 v 10 hodin ráno zemřel a 8. prosince byl pohřben Svoboda Jan sedlák ze Zbilid čp. 10. Ve věku 34 let se nešťastnou náhodou zastřelil.

- **Dudín**

- Stojí na zahradě domu č. p. 14.

- Jednostranná deska završená odstupněným zvýšeným obloukem. Na přední straně je v orámovaném poli nízký reliéf úzkého latinského kříže, který vyrůstá ze spodní části lemu, zde je pod křížem rytý letopočet 1897.

- 64 x 42 x 13 cm

- Kámen se nacházel na místě, kde umrzlo dítě z nedaleké pazderny.

- AŠ 2331

- Kámen se do roku 2005 nacházel v „Sobotkovým“ lese.

- **Dyjice**

- Stojí severovýchodně od obce v lese Kozinec. Od hájovny lesní cestou jižním směrem 500 m, poté odbočit na cestu vpravo. Kámen stojí po 100 metrech vlevo od cesty.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem a poškozenou levou horní částí. Na přední straně je v orámovaném poli v horní části plochy reliéf menšího latinského kříže se zakulacenými konci břevien. Kříž vyrůstá z trojúhelníkové základny. Pod křížem je sedm řádků rytého textu: „NA TOMTO MÍSTĚ / BYL HAJNÍ MATĚJ / PAZDERA 57 LET / STARI DNE 12 BŘEZ / NA 1878 RÁNO O 10 HO / DINAH OD VEJV RATĚ / ZABITI“.

- 61 x 37 x 14 cm

- Aš 0834, Jaroš 21

- Kámen byl vyvrácen při těžbě dřeva. Asi 10 let byl uložen na lesní správě v Telči. V matrice zemřelých č. 6999 obce Rozsíčky je na straně 178 zápis, že dne 12. března 1878 zemřel a 14. března byl pohřben Mathias Pazděra z obce Rozsíčky, čp. 8. Jeho věk byl 58 let.

- Hodice

- Je postaven u domu, který stojí vpravo za železničním přejezdem silnice na Panenské Rozsíčky.
- Jednostranná deska se zaobleným temenem a olámanými hranami. Na přední straně je reliéf klínového kříže. Nad jeho příčnými rameny jsou ryté dělené iniciály M - S. Pod rameny dělený letopočet 18 - 04.

- 64 x 36 x 7 cm

- Aš 0876, Brázda, Jaroš 22

-ÚSKP 38595/7-4825, NPÚ 1000150587

-Louce, která se nachází nad místem, kde kámen dříve stál, se říká "Na Krchově" a podle místních zde byly v době třicetileté války pochovány oběti moru. Jiná verze vypráví, že zde byli pochováni Napoleonovi vojáci, kteří zemřeli na mor.

- Markvartice

- Stojí asi 500 m jihovýchodně od obce na kraji lesa vpravo od polní cesty do Svojkovic.
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je v orámovaném poli v horní části malý rytý křížek s routovým zakončením ramen. Pod ním je v pěti řádcích text: „ FRANTIŠEK / NEDVĚD / Z MARKVARTIC. 73 / UTOPIIL SE 2/7. 1883 / STÁR 14 ROKŮ“.
- 72 x 42 x 12 cm
- František Nedvěd se utopil při plavení dobytka. Když se chytil za oháňku jednoho z volů, byl vtažen pod hladinu a již nevyplaval.
- Aš 8175, Jaroš 58
- Rybník se nacházel mezi loukou zvanou „Pastýřská“ a polem „Olší“. V matrice zemřelých č. 6917 obce Markvartice je na straně 95 záznam, že dne 30. června 1883 zemřel a 2. července byl pohřben Nedvěd František z čp. 73. Jeho vyznání bylo katolické. Zemřel ve věku 14 let, zadušení utopením.

- **Olšany**

- Stojí v lese na jihozápadním úbočí Reminského vrchu, asi 50 m vpravo nad štěrkovou lesní cestou, 100 m pod vrcholem.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je v orámovaném poli v horní části reliéf menšího latinského kříže se zakulacenými konci břeven. Okolo kříže je věnec z lístků. Pod křížem je osm řádků textu: „ZDE - BYL / ZABIT ODREW / FRANZ WIBYRAL / ZA BAUSLAWIC / W R. 1824 / WEKU SWEHO 32 LET / DEG MU BUH WECINE / RADOSTI“.

- 82 x 50 x 9 cm

- Aš 8133, Jaroš 74

- V matrice zemřelých č. 6720 obce Bohuslavice je na straně 121 zápis, že dne 23. prosince 1823 zemřel a 25. prosince byl pohřben Franz Wibiral syn Josefa Wibirala z Bohuslavic čp. 6 ve věku 34 let.

- **Oliší**

- Stojí u litinového křížku, při polní cestě vedoucí na západ od obce.
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je v horní části rytý latinský křížek na čtvercové základně, která se napojuje na ryté obdélníkové textové pole se dvěma řádky textu: „J. Č. / 1882“.
- 69 x 28 x 15 cm
- Podle místních se zde smrtelně zranil Josef Čurda z Olší.
- AŠ 2089, Jaroš 75

- **Řásná**

- Nachází se vpravo u červené turistické cesty do Janštejna nedaleko za kótou 786 Míchův vrch.
- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je v orámovaném poli v horní třetině plochy jetelový kříž na obdélníkové základně se zkosenými horními rohy. Pod křížem je šestiřádkový rytý text: „MARIGA BAM / BULA BILA / DNE 15HO BRZ / NA 1831 OD / GROMU PADU / ZABITA“. Tento nápis z části překryl starší text z roku 1815 o usmrcení Barbory Jamborové bleskem na stejném místě.
- 108 x 46 x 12 cm
- Aš 0615, Svoboda, Jaroš 25
- ÚSKP 16494/7-5194, NPÚ 1000127050

- **Řásná**

- Leží západně od obce, vpravo od lesní cesty (modrá značka) od hájovny Na průseku k Malému pařezitému rybníku. Asi po 300 m cesty je odbočka vpravo. Po ní asi 350 m, poté se cesta rozděljuje vlevo a vpravo. Levou cestou asi 20 m k malému potoku, který křížuje cestu. Zde odbočit vlevo do lesa a jít 20 m po levé straně potoka proti jeho proudu.

- Jednostranná deska završená odstupněným segmentem. V kruhové části temene je v orámovaném poli reliéf malého jetelového kříže. Pod ním je v orámovaném poli s pokosenými rohy rytý desetiřádkový text: „JAN SCHWEHLA / DÁWÁ TADY TENTO KÁMEN / NA PAMÁTKU VŠEM DĚLNÍKŮM, / ŽE SE JEMU ZDE SYN JEHO / JOSEF SCHWEHLA ZABIL. / DOKONAL ŽIVOT SVŮJ / DNE 29. SRPNA 1851 / VE 26 ROCE VĚKU SWĚHO. / BOŽE DEJ JEMU RADOST VĚČNOU / A ODPOČINUTÍ LEHKÉ / A ŠŤASNÉ ZMRTWÝCHWSTÁNÍ.“

- 125 x 48 x 10 cm

- Aš nevedeno, Jaroš 104

- V matrice zemřelých č. 6998 obce Řídelov je na straně 179 zápis, že dne 29. srpna 1851 zemřel a 31. srpna byl pohřben Josef syn Johanna Schwanhlera z Řídelova čp. 10. Ve věku 26 let. Příčina smrti byla pád stromu.

- **Růžená**

- Stojí asi 700 m západně od obce, vpravo potoka Valchy, 100 m pod Duníčkovým rybníkem, na konci hráze vypuštěného rybníka, na jejím západním konci na její severní straně.
- Deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je velmi špatně znatelný namalovaný latinský kříž a pod ním čtyři řádky textu: "NA PAMÁTKU / ZEMŘELÉ / F. HYBÁŠKOVÉ / 30/6 P. 1896".
- 55 x 34 x 10 cm
- Podle místní pověsti zde osmnáctileté Františce puklo srdce žalem z nenaplněné lásky.
- Aš 8134, Jaroš 100
- Františka Hybášková narozena v roce 1878, zde zemřela na zástavu srdce.

- Strachoňovice

- Stojí v lese asi 2 km jihovýchodně od obce, vpravo od staré cesty do Hříšice.
- Jednostranná deska završená obloukem. Na přední straně je reliéf latinského kříže. Pod příčnými rameny je rytý dělený letopočet 18 - 42.
- 48 x 55 x 16 cm
- J. F. Svoboda uvádí, že v těchto místech zastřelil myslivecký mládenec jistého Pytlíka z Dolní Vilímče, protože ho považoval za srnu.
- Aš 1440, Svoboda, Jaroš 113
- Místo bývá označováno jako "U Zabitého". V matrice zemřelých č. 6720 obce Dolní Vilíměč je na straně 249 zápis, že dne 31. října 1840 zemřel a 4. listopadu byl pohřben Pitlik Anton z Willimče čp. 35 ve věku 43 let.

- **Telč**

- Stojí po pravé straně silnice do Telče, asi 50 m za odbočkou do Volevčic.

- Jednostranná deska završená odstupněným obloukem, na přední straně je v orámovaném poli rytý sedmiřádkový text: „ZDE K JEDENACTEJ / HODINĚ S PO / EDNE WUZ ZABIL / PAWLA KALWODU S / TRESTIE STAREJ BIL / 10 LET DNE 11 JUNI / ROKU 1815“. V horním oblouku je v kruhovém lemu reliéf malého klínového křížku.

- 72 x 35 x 21 cm

- Aš 0617, Svoboda, Jaroš 115

- ÚSKP: 34949/7-5327, NPÚ 1000146690

- Urbanov

- Stojí na okraji pole asi 1200 m severozápadně od obce.
- Jednostranná deska završená odstupněným obloukem. Na přední straně je v orámovaném poli v horní části plochy reliéf srdce s latinským křížkem ve věnci z lístků. Pod ním je šest řádků rytého nápisu: „ZDE ZESNULA V PÁNU / FRANTIŠKA CHALUPA / Z URBANOVA / DNE 2. SRPNA 1862 / V 17. ROKU STÁŘÍ SVÉHO“. Ve spodní části lemu je: „Č. 23“.
- 70 x 56 x 12 cm
- AŠ 5809, Jaroš 131
- Podle urbanovské školní kroniky zastihla smrt dívku zcela nečekaně při pasení dobytka. Dívka měla u sebe i vyšívání. Současné místo není původní. Kámen se dříve nacházel asi o 50 metrů jižněji. Kámen přemístil a usadil pan Jan Chalupa z Telče. V matrice zemřelých č. 7062 obce Urbanov je na straně 2 zápis, že dne 2. srpna 1862 zemřela a 4. srpna byla pohřbena Francisca Chalupa z čp. 23.

- Velešov

- Stojí asi 500 m severovýchodně od obce v lese Temníku poblíž zelené turistické cesty u lesní cesty do obce, asi 100 m vlevo od silnice do Herálce.

- Jednostranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je uprostřed plochy negativně obdélníkové textové pole s rytým jménem: „IGNATZ CZEHAČ“. Písmeno G je stranově obrácené. Nad jménem je reliéf menšího klínového křížku, nad jehož břevny je rytý dělený letopočet 18 - 27. Pod textovým polem jsou po stranách kamene negativně vyobrazeny dva klínové křížky.

- 60 x 47 x 13 cm

- Podle místní pověsti se zde kvůli nešťastné lásce zastřelil mladý myslivec. Jiná verze vypráví, že se jednalo o náhodný výstřel z vlastní zbraně.

- Aš 0846, Jaroš 138

- V matrice zemřelých č. 7087 obce Velešov je na straně 6 zápis, že dne 11. března 1827 zemřel a 15. března byl pohřben Ignatz Čzehák z čp. 11. Jeho věk byl 23 let.

- Zdeňkov

- Stojí po levé straně silnice do Nové Říše poblíž dopravní značky začátek obce.

- Oboustranná deska se zakulaceným temenem. Na přední straně je v orámovaném poli nízký reliéf jetelového kříže na rozšířené základně. Na druhé straně je v orámovaném poli sedm řádků rytého textu: „ZDE / UMREL JAN / WENZEL MOL / MISTER MIDLAR / SKY Z NOWI RZI / SZE DNE 18 MAR / TCI LETA 1811“.

- 51 x 46 x 7 cm

- AŠ 1451, Jaroš 154

- Kámen byl dne 19. 11. 1982 znovu nalezen pracovníky Muzea Vysočiny. V matrice zemřelých č. 6720 obce Zdeňkov je na straně 29 zápis, že dne 4. března 1811 zemřel a 6. března byl pohřben Moll Wenzl z Nové Říše čp. 31. Pravděpodobně se jednalo o mýdlaře, který ve věku 70 let zemřel na mozkovou mrtvici.

